

1 of 1 DOCUMENT

NRC Handelsblad

20 oktober 2012 zaterdag

Eigen landje van vluchtelingen

SECTION: Opinie & Debat; Blz. 9

LENGTH: 1277 woorden

SAMENVATTING

De bewoners van de tentenkampen verenigen zich en stellen volgens Thomas **Spijkerboer** de Nederlandse overheid voor het blok: voor wie zijn mensenrechten?

VOLLEDIGE TEKST:

Het klassieke juridische concept van de vluchteling, dat halverwege de vorige eeuw uitkristalliseerde, draait om het idee dat de normale band van vertrouwen en loyaliteit tussen staat en burger is verbroken. De afgewezen asielzoekers die in tentenkampen in Den Haag en Amsterdam protesteren tegen hun omstandigheden, komen uit landen als Somalië, Irak en Soedan. Daar is geen overheid, of een overheid die een deel van de bevolking niet als de zijne herkent. Ze hadden geen wederkerige band met de overheid. In die zin zijn zij als vluchteling aan te merken.

Maar ook Nederland stelt hen niet in staat om de band tussen individu en overheid op te bouwen. Hun asielverzoek is afgewezen, en als illegalen worden ze uitgesloten. De reactie van veel illegalen is onderduiken. Ze houden zich schuil, omdat zichtbaarheid het risico op vreemdelingendetentie en uitzetting meebrengt. Vreemdelingen kunnen maximaal 18 maanden per keer worden gedetineerd, en dat kan telkens opnieuw.

Daarom zijn de acties, eerder in Ter Apel, Den Bosch, Zwolle en Sellingen, en nu in Den Haag en Amsterdam opmerkelijk. Groepen op straat gezette vluchtelingen

houden zich niet meer schuil. Ze organiseren hun eigen opvang in tenten. En hoewel ze allereerst aan het eind van de dag iets te eten willen hebben, formuleren ze ook een standpunt over wat een menswaardige opvang volgens hen betekent. En, misschien wel het belangrijkste: in hun tentenkampen scheppen zij een gemeenschap waarvan ze volwaardig lid kunnen zijn.

Ze overleggen over de manier waarop ze de kampen willen inrichten en hoe de spullen die vriendelijke mensen langs brengen, verdeeld moeten worden. Ze moeten bedenken wat te doen met nieuwe vluchtelingen die aankloppen. Als de gemeenteraad over hen vergadert, gaan ze daar dan heen of niet? De besluitvorming van de tentenkampers moet zo unaniem mogelijk zijn, omdat verdeeldheid negatieve gevolgen heeft. Je moet dat niet idealiseren. Besluitvorming en dwang tot consensus hebben ook minder leuke kanten. Dat weten we uit onze eigen verenigingen en partijcongressen, en dat is bij de vluchtelingen op straat niet anders. Maar ik ben de afgelopen weken onder de indruk geraakt van hun toenemende zelfbewustzijn, de herwonnen waardigheid. En van hun groeiende frustratie. Het gemeentebestuur van Amsterdam slaagde er bijvoorbeeld niet in een mobiele wc neer te zetten - dat deed een huisarts uit de buurt uiteindelijk.

Door niet meer om toelating te vragen tot de Nederlandse gemeenschap, maar aan de rafelranden daarvan een eigen gemeenschap te scheppen, creëren de vluchtelingen op straat een soort parallel burgerschap. Door hun gedrag benoemen ze zich tot burgers van een gemeenschap die ze daardoor zelf maken. Dat doe-het-zelf burgerschap heeft veel gemeen met het leven als individuele illegaal (het is koud en onzeker), maar met een paar verschillen die voor de vluchtelingen zelf belangrijk zijn. Ze zoeken niet de verborgenheid maar de zichtbaarheid. Het is niet ieder voor zich, maar een gezamenlijke actie. En ze

leggen de schaamte die overleven met zich meebrengt af, en doen dingen waar ze trots op zijn. Ze durven zichzelf te laten zien; ze komen uit de kast.

Het lukt de Nederlandse overheid niet hen uit te zetten. Volgens het asielbeleid zijn ze zelf verantwoordelijk voor hun eigen terugkeer. Maar als je mensen eigen verantwoordelijkheid laat, dan doen ze daar natuurlijk mee wat zij zelf belangrijk vinden. Dat spreekt vanzelf bij eigen verantwoordelijkheid. De vluchtelingen op straat geven aan hun verantwoordelijkheid invulling op een manier die de overheid verrast. In plaats van terug te gaan of individueel in de goot te gaan liggen, regelen ze collectief hun eigen opvang - in Nederland.

Dat is voor de beleidsmakers nogal vervelend, om drie redenen. Ten eerste doen ze niet wat de bedoeling was - terug naar Somalië, Irak, Soedan. Ten tweede maken ze een in het beleid ingebakken probleem zichtbaar. Deze mensen zijn niet of nauwelijks uitzetbaar. En van mensen verwachten dat ze vrijwillig teruggaan naar een land als Somalië - je kan het honderd keer in een beleidsnota zetten, maar het is domweg geen reëel idee. Het Nederlandse asielbeleid is voor de handhaving gebaseerd op een fictie (vrijwillige terugkeer) die van weinig realiteitszin getuigt. De tentenkampen laten dat zien.

Een derde manier waarop de actievoerders het beleid doorkruisen is abstracter. Door hun doe-het-zelf burgerschap scheppen de vluchtelingen op straat een gemeenschap buiten de natiestaat om. In plaats van hun afhankelijkheid te etaleren gaan ze zelf aan de slag. Buiten bestaande staatsstructuren om, en deels er tegenin. De staat kan moeilijk accepteren dat de mensen die hij met veel moeite uitsluit zich gedragen alsof de staat misbaar is, en in de marge een eigen gemeenschap opzetten.

Deze factoren kunnen verklaren waarom de reactie van de Nederlandse overheid op een stelletje illegalen met lekkende tenten vrij scherp is. Het tentenkamp in Ter Apel werd door de politie ontruimd. Een door de vluchtelingen aangespannen kort geding werd niet afgewacht, en dat kwam goed uit want de rechter gaf de asielzoekers gelijk. De argumenten die de overheid aanvoerde om het kamp te ontruimen bestonden uit rechtsstatelijk bedenkelijke constructies. Ook na de ontruiming werden actievoerders hard aangepakt. Een groep Somaliërs kreeg een dagelijkse meldingsplicht opgelegd. Dat was nergens goed voor, omdat uitzetting van Somaliërs niet mogelijk is en een wekelijkse

meldplicht zou volstaan. Maar toen de Somaliërs hiertegen protesteerden in Den Bosch werd de groep uit elkaar gehaald. Naast hun dagelijkse meldplicht moesten ze nu ook binnen de grenzen van drie gemeenten blijven. Welk legitiem doel hiermee gediend werd is nog steeds onduidelijk. Op deze manier wordt vooral de mogelijkheid van de actievoerders om hun mening te uiten beperkt. Gelukkig gaat het op dit moment in Den Haag en Amsterdam anders.

Mensen rechteloos op straat dumpen: het is een dagelijks onderdeel van Nederlands beleid. Maar als die mensen opstaan, zich verenigen en daardoor laten zien dat dat gebeurt, dan reageert diezelfde overheid als door een wesp gestoken. De actievoerders in de tentenkampen maken het dilemma dat mensenrechten voor de staat opleveren scherp zichtbaar. Mensenrechten zijn fundamenteel: je hebt die rechten als mens, los van je staatsburgerschap - Hannah Arendt's right to have rights. Maar tegen deze niet verwijderbare vluchtelingen wordt gezegd: het recht op onderdak, arbeid en sociale zekerheid heb je wel, maar je kunt het alleen geldend maken tegenover je eigen staat. We mogen van je eisen dat je naar je eigen land teruggaat, en zolang dat niet lukt onthouden we je die grondrechten. Deze gedachtegang - dragend voor het Nederlandse asielbeleid - komt dicht in de buurt van de stelling: de vluchtelingen op straat kunnen de meeste fundamentele rechten niet hier en nu geldend maken, maar een andere keer en ergens anders. Ze hebben geen right to have rights. Ze hebben die rechten niet als mens maar alleen als staatsburger, en om precies te zijn van een andere staat. Probleempje: ze kunnen daar even niet heen worden uitgezet. De acties in de tentenkampen in Osdorp en Den Haag maken een dilemma zichtbaar dat de kern raakt van de mensenrechten waar we ons zo over op de borst slaan. Zijn mensenrechten van mensen, of van staatsburgers?

Thomas **Spijkerboer** is hoogleraar migratierecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Mensenrechten heb je als mens, ze zijn fundamenteel

LOAD-DATE: 19 October 2012

LANGUAGE: DUTCH; NEDERLANDS

GRAPHIC: Ongeveer veertig uitgeprocedeerde asielzoekers hebben een tentenkamp opgezet in Amsterdam-Osdorp.

Foto David van Dam

PUBLICATION-TYPE: Krant

JOURNAL-CODE: NRC Handelsblad

Copyright 2012 PCM Uitgevers B.V.
All Rights Reserved